


## Bir Sahne Olarak Gündelik Hayat: Benlik ve Başkaları\*

 Abdurrahman Yalçı\*\*

**Atıf/©:** Yalçı, Abdurrahman, Bir Sahne Olarak Gündelik Hayat: Benlik ve Başkaları, Artuklu Akademi, 2022/9 (1), 141-159.

**Öz:** Birey, kendisinden önce düzenlenmiş olan bir dünyaya gözlerini açmaktadır. İçerisine doğulan toplum, gündelik etkileşimler sırasında ve aracılığıyla öğrenilmekte; ilk dönemden itibaren benlik bilinci de bu sürece bağlı olarak şekillenmektedir. Bilhassa rutin pratiklerin güven sağlayan yönü üzerinden gündelik hayatla ontolojik bir ilişki geliştirilmekte, pratik bilinç başkalarınca onanma temelinde kurgulanmaktadır. Bedeni ile etkileşim ağına dâhil olan birey, bir sunum gerçekleştirmekte ve beden politikasıyla ilişki içerisinde yaydığı izlenimi kontrol altında tutmak istemektedir. Bu çerçevede çalışmamız, gündelik pratiklerin bireyi kuşatıcı yönünü ve kimliğin kişilerarası boyutunu esas alarak sunumun kaçınılmaz oluşunu vurgulamaktadır. Böylelikle kimliğin ve ilişkili olarak pratik bilincin inşasında etkileşimin belirleyici yanını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Metodolojik yol gösterici kavram olarak etkileşime odaklanan araştırmamız, yine bu bağlam üzerinden bir kavram repertuarı kullanmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Gündelik Hayat Sosyolojisi, Goffman, Benlik, Sunum, Kişilerarası, İzlenim Denetimi.

## Everyday Life as a Stage: Self and Others

**Citation/©:** Yalçı, Abdurrahman, Everyday Life as a Stage: Self and Others, Artuklu Akademi, 2022/9 (1), 141-159.

**Abstract:** The individual opens his eyes to a world that has been arranged before him. The society one is born into is learned during and through everyday interactions; from the first period, self-consciousness is also shaped depending on this process. In particular, an ontological relationship with everyday life is developed through the reassuring aspect of routine practices, and practical consciousness is built on the basis of affirmation. The individual, who is included in the interaction network with his body, performs a self-presentation for others and wants to keep the impression he spreads in relation to body politics. In this framework, our study emphasizes the inevitability of presentation based on the individual-encompassing aspect of daily practices and the interpersonal dimension of identity. Thus, it aims to reveal the determining side of interaction in the construction of practical consciousness. Our research, which focuses on interaction as a methodological guiding concept, uses a concept repertoire in this context.

**Keywords:** Everyday Life Sociology, Goffman, Self, Presentation, Interpersonal, Impression Control.

### Giriş

Kimlik, bireyin kim/ne olduğu, kişilerarasında *kimlik* diye görülen şey olarak tanımlanmaktadır. Kimliğin hayal gücünün bir parçası olmaktan kurtulması için okunaklı terimlerle ötekilere iletilmesi ve anlaşılabilir simgelerle dışa vurulması gerekmektedir.<sup>1</sup> Kişinin benliğine ilişkin bilgisi her daim bir inşa faaliyeti olup başkalarınca belli bir biçimde bilinme talebinden ayrılmamaktadır.<sup>2</sup> Çünkü birey, başkaları tarafından fark edilmeyi istediği gibi olumlu bir şekilde fark edilmeye yönelik bir eğilim de taşımaktadır. Hatta W. James, toplumun tüm üyeleri tarafından fark edilmeden kalmaktan daha acımasız bir ceza olamayacağını düşünmektedir: Gündelik faaliyetler sırasında konuşmanız karşılıksız kaldıysa veya ne yaptığınıza aldırış edilmediyse, herkes yokmuşsunuz gibi davrandıysa, içinize bir tür öfke ve umutsuzluğun yerleşmesi kaçınılmaz olacaktır.<sup>3</sup>

Benliğin etkileşimler yoluyla gündelik hayatta yer alması, uyum ve değişim göstererek, hayat boyunca devam etmektedir. Bu esnada birey, kendini ötekilere belli bir biçimde sunmaktadır. Gerçekleşen

\* Bu makale "Gündelik Hayat, Bireysel-Kimlik ve Din: Türkiye'de Başörtüsünü Çıkaran Kadınlar Örneği" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

\*\* Dr. Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, ayalcia@gmail.com

<sup>1</sup> Zygmunt Bauman, *Siyaset Arayışı*, çev. T. Birkan (İstanbul: Metis Yayınları, 2000), 147.

<sup>2</sup> Craig Calhoun, "Kimlik ve Tanınma Politikası", çev. F. B. Helvacıoğlu, Ö. İlyas, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*, ed. Fırat Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 135.

<sup>3</sup> William James, *The Principles of Psychology Volume I* (PDF: Nalanda Digital Library, t. y.), 655.

sunuma karşı ötekilerin verdiği tepkiler (onay veya ret), ona geri besleme yapmaktadır. Olumlu/olumsuz tepkiler, düşünümsel<sup>4</sup> olarak bireysel-kimliğine dâhil edilmekte ve birey sunuş şeklinde bir değişikliğe gidebilmektedir.<sup>5</sup> Çünkü yaşamı boyunca edindiği her türlü arzu, anı, korku, kaygı, duygu ve tutkuya ev sahipliği yapmakta<sup>6</sup> ve bu evi gündelik hayatında biteviye kendi *anlamlı ötekilerinin* onayına sunmaktadır. Otobiyografik bir bütünlük içerisinde sahip olduğu kimliklerin rollerini yerine getirmeye çalışan insan, Shakespeare'in tüm hayatı bir sahne olarak görmesiyle<sup>7</sup> aynı çerçevede, gündelik yaşamını bir "oyun" dâhilinde sürdürmektedir. Kimliğin kişilerarası yönünün doğal bir sonucu olarak sahnelenen her oyunda sergilenen *performans*<sup>8</sup> ise bir rol ağı içerisinde biçimlenmektedir.

Kafka, benliğin sunumunu *Tapınan'la Söyleşi* öyküsünde patolojik bir temelde vurgulamaktadır. Kilisede herkesin dikkatini çekecek bir biçimde, gösteriş içerisinde ibadet eden Tapınan, "başkalarının beni seyretmesi yaşamımın amacıdır" diyerek kendi varlığını hissedebilmek için görülmeye olan ihtiyacını dile getirmektedir. Çünkü kendi yaşantılarına dayanarak yaşadığına inandığı bir an bile olmamıştır.<sup>9</sup> Fakat benliğin sunumu, patolojik bir sınırlandırmanın ötesinde, Goffmanesk bir biçimde, gündelik rutinler esnasında sıradan olanın görünmezliğinde icra edilmektedir. Performanslar, aktörün niyeti ne olursa olsun, kişilerarası bir atmosfere ihtiyaç duymaktadır. Peki, kişilerarası etkileşimi temele alarak *ben* ve *sen* arasındaki ilişkiden uygun bir şekilde nasıl söz edilebilir?<sup>10</sup> Goffman'ın belirttiği gibi tüm dünya tabii ki bir sahne değildir,<sup>11</sup> ama yine onun değinisiyle tam olarak neden böyle olmadığını belirtmek de kolay görünmemektedir. Çünkü *oyuncular* kendilerini ifade etmeyi bıraksalar bile ifade yaymaktadırlar ve rol yapma bilgilerinden daha iyi rol yapmaktadırlar.<sup>12</sup>

Bireyin kendisine dair düşüncesi, diğerleriyle olan etkileşimleriyle biçimlenmektedir. Jenkins'in ifadesiyle gündelik etkileşim esnasında başkalarına dikkat etmek, benliğin özünde bulunmaktadır.<sup>13</sup> Bu dikkat bağlamında birey, bilhassa benliğin ihtiyaç duyduğu kabul görmeyle paralel olarak bir özdeşlik veya ayrışma içerisine girmekte; onuruna zarar vermeyecek etkileşim koşullarını oluşturmaktadır.<sup>14</sup> Dolayısıyla bir toplumda belli bir niteliğin onaylanıp beğenilme düzeyi, ona yönelik eğilimleri de belirlemektedir.<sup>15</sup> Bir performans, sunulduğu toplumun anlayışına ve beklentilerine uyması için sosyalleştirilmekte, bu nedenle onaylanmış değerlerini içermekte ve temsil etmektedir.<sup>16</sup>

Birey, birden fazla kimliğe tekabül eden rollerden müteşekkil bir repertuar olarak algılanmaktadır. Kişinin kapladığı alan, oynama kapasitesine sahip olduğu rollerle ölçülmekte; biyografisi de sahne performansları olarak ortaya çıkmaktadır.<sup>17</sup> Sosyal konumda yaşanan değişimler sergilenmesi gereken rolleri etkilemekte, bireyin repertuarında yeni sette ihtiyaç duyacağı çok sayıda performans bilgisinin olduğu varsayılmaktadır. Peki, gündelik hayatta tam olarak ne, niçin oynanmaktadır? Kuşkusuz vurgulanan *oyun*, gündelik etkileşimler esnasında söz konusu olan durumların yapısıyla ilişkilidir.<sup>18</sup> Sartre, kafede gözlemediği bir garsonu uzunca betimledikten sonra bu soruya şöyle cevap vermektedir: "...kafedeki garson, kendi durumunu *gerçekleştirmek* üzere kendi durumuyla oynar. ...şu mürekkep hokkasının

<sup>4</sup> Düşünümsellik (reflexivity), bireysel eylem ile gündelik hayatta içerisinde yer alan bilgi edinme süreci arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır.

<sup>5</sup> Richard Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, çev. G. Bostancı (İstanbul: Everest Yayınları, 2016), 74.

<sup>6</sup> Bhikhu Parekh, "Kimliğin Mantığı", çev. S. Aksoy, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık* ed. F. Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 59.

<sup>7</sup> "Tümüyle bir sahnedir yaşam/Erkeklerle kadınlara, hepsi birer oyuncu;/Biri çıkar, öteki girer ve her biri,/Kendine düşen sürede pek çok rol oynar;/İnsanın yedi dönemi yedi perde eder./İlk perdede bebektir..." William Shakespeare, *Size Nasıl Geliyorsa*, çev. B. Bozkurt (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996), 65.

<sup>8</sup> Performans, bireyin ötekileri etkilemeye yönelik tüm faaliyetlerini ifade etmektedir. Erving Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, çev. B. Cezar (İstanbul: Metis Yayınları, 2018), 28.

<sup>9</sup> Franz Kafka, *Hikâyeler*, çev. K. Şipal (İstanbul: Cem Yayınevi, 2005), 11-12.

<sup>10</sup> Ronald David Laing, *Bölünmüş Benlik*, çev. E. Akça (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2015), 17.

<sup>11</sup> Goffman, güçlü dinsel yönelimlere sahip toplumlardaki bireylerin ötekilere yönelik bir sunum gerçekleştirme meselesini bizler kadar ciddiye almadıklarını ifade etmektedir. Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 228.

<sup>12</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 77, 109.

<sup>13</sup> Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, 73.

<sup>14</sup> Axel Honneth, "Tanınma mı Yeniden Dağıtım mı? Toplumun Ahlaki Düzenine Değişen Yaklaşımlar", çev. K. Kelebekoğlu, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık* ed. F. Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 252.

<sup>15</sup> Cooley'den Akt.: Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 45.

<sup>16</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 44-45.

<sup>17</sup> Peter L. Berger, *Sosyolojiye Çağrı, Hümanist Bir Perspektif*, çev. A.E. Koca (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017), 131-132.

<sup>18</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 78-236.

mürekkep hokkası olması, bardağın bardak olması anlamında, garson dolaysız bir şekilde kafedeki garson olamaz.”<sup>19</sup>

Birey, nasıl davranılacağı ve ötekilerin ne düşündüğüyle ilgili karmaşık ve çok fazla bilginin olduğu kişilerarası bir dünyada eylemde bulunmakta<sup>20</sup> ve bir *durum tanımı*ni sürdürmektedir. Bunu müşterek etkileşim faaliyetleri için uygun bir terminolojinin oluşmasını sağlayan şartlarda yapmaktadır. Bu dile sadık kalarak uygun bir görüntü sunma ve sosyalleşmiş biri olma yükümlülüğü ve bunun kârlılığı, kişiyi performans icrasında tecrübeli olmaya zorlamakta;<sup>21</sup> bununla birlikte bireyin ötekilerden saygı talep edebilmesi için sosyal dünyayla ilişkili bir biçimde değerini kanıtlanması gerekmektedir.<sup>22</sup>

Benliğin sunumunda birey ve ötekilerin birlikte düşünülmesi gerekmektedir.<sup>23</sup> Zira toplumsal kurumlar belirli faaliyetleri düzenli olarak gerçekleştiren ve bir durum tanımı sunmak amacıyla işbirliğinde bulunan *oyuncular*dan oluşmaktadır. Bu durum tanımı, hem takım ve seyirci kavramlarına hem de bazı kurallarla devamı sağlanan *ethosa* dair varsayımlar içermekte; birey de yaptığı işbirliği sayesinde bir *takım* üyesi olabilmektedir.<sup>24</sup> Temel kurallar etkileşimi mümkün kılan ilişki kanallarında bulunmakta; gündelik pratikler, temasta kalmak için hem gerekçe hem de mantıklı açıklamalar (onaylanmış kavrayışlar) sağlamaktadır.<sup>25</sup> Bu çerçevede çalışmamız, edimde bulunan bireyin anlamlandırma sürecini etkileşimci geleneğin perspektifiyle ön plana çıkarmayı hedeflemekte ve davranışın ortaya çıkmasındaki örüntülere yoğunlaşmaktadır. Söz konusu metodolojik yönelimimiz gündelik hayat ilişkilerini merkeze alan Goffman’ın terminolojik repertuarından faydalanmaktadır. Ayrıca *bireysel-kimlik* (self-identity) kavramı araştırmamızın kerteriz noktasını oluşturmaktadır. Çünkü bireysel-kimlik, kimliğin verili yönüyle değil de bireyin düşünümsel etkinliklerine bağlı biçimde inşa edilen bir şey olarak sınırlandırılmasını mümkün kılmaktadır.<sup>26</sup> Bu dolayında özellikle Giddens’tan faydalanılmaktadır. Böylelikle çalışmamızın, kimliği gündelik etkileşimler temelinde çözümlemeyi hedefleyen yaklaşımıyla gündelik hayat sosyolojisi literatürüne katkı sunacağı düşünülmektedir.

## 1. Oyun Arkadaşları veya Tanrılar

Kişilerarası bir zemine sahip olan gündelik pratikler, anlamın üretilmesi açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bourdieu’nun terminolojisiyle, habitus orkestrasyonunun temel etkilerinden biri olan bu gerçekliğe bağlı olarak, pratiklerin ve dünyanın anlamı üzerindeki mutabakatla sağlanan nesnellik ile donatılmış bir dünya üretilmektedir. Başka bir deyişle, deneyimler uyumlu hale getirilmekte ve sürekli pekiştirilmektedir.<sup>27</sup> Dolayısıyla bir davranışın alışkanlık haline gelmesi için kişilerarası bir alan -paylaşılan anlam- gerekmektedir. Alışkanlık haline getirilmiş bir etkinlik örüntüsü, gerçekleştirilen eyleme yönelik benzer duygulanımlar yaratmakta ve karşılıklı bir iletişim sağlamaktadır. Bu faaliyetler zamanla işlerin yapılış şekline dönüşmekte ve kanıksanarak kurumsallaşmaktadır.<sup>28</sup> Birey yerleşik düzeni, düzene içkin kurallarla birlikte tanımaktadır. Söz konusu düzenin bireysel çıkar ile ilişkili benimsenmesi (*illusio*), toplumsal alanda gerçekleşen *oyuna* bağlanma ile neticelenmektedir ve alanın işleyişini bu *illusio* mümkün kılmaktadır.<sup>29</sup>

Bireysel performanslar, belirli bölgelerde sergilenmektedir. Her bölge belli normlarla ayakta durmakta ve sosyal onay alma koşullarının sınırları gündelik hayat pratiklerinde somutlaşmaktadır. Bireyin gündelik koşturmacası sırasında girebildiği bölgeler, rolü ve performansı hakkındaki bilgisine dair bir

<sup>19</sup> Jean-Paul Sartre, *Varlık ve Hiçlik, Fenomenolojik Ontoloji Denemesi*, çev. T. Ilgaz, G. Ç. Eksen (İstanbul: İthaki Yayınları, 2011), 115.

<sup>20</sup> J.P. Hewitt-D. Shulman, *Benlik ve Toplum*, çev. ed. Büşra Aktaş (İstanbul: Bilge Kültür-Sanat Yayınları, 2019), 224.

<sup>21</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 234, 237.

<sup>22</sup> James A. Aho, *The Things of The World: A Social Phenomenology* (United States of America: Praeger Publishers, 1998), 49

<sup>23</sup> Erving Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler, Toplu Yaşamın Mikro İncelemeleri*, çev. M. F. Karakaya (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2017), 317.

<sup>24</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 105, 222.

<sup>25</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 13, 101.

<sup>26</sup> Anthony Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik -Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum-*, çev. Ü. Tatlıcan (İstanbul: Say Yayınları, 2019), 77.

<sup>27</sup> Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, çev. Richard Nice, (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 80.

<sup>28</sup> Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, 181.

<sup>29</sup> Pierre Bourdieu, *Ayrım, Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*, çev. D. F. Şannan, A. G. Berkurt (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015), 136; a.mlf., *Sanatın Kuralları: Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı*, çev. N. K Sevil (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006), 350-407.

çıkarmı da mümkün kılmaktadır.<sup>30</sup> Çünkü durum içinde hem kendisini hem de ötekilerin duruma ilişkin deneyimini de deneyimlemektedir.<sup>31</sup> Aslında olan şey, Berger'in ifadesiyle, "bir kimse oyun arkadaşlarını seçerek tanrılarını da seçmektedir."<sup>32</sup>

Her toplumun daha çok kendi normatif sınırları içerisinde gerçekleşen *oyunun*, günümüzde farklı bir boyutta cereyan ettiği aşikârdır. Bilhassa günümüz toplumlarının teknolojik ağlar ile aşınan sınırları, bir anlam bölgesi olarak dışarıya kapalı bir şekilde hayatlarını sürdürmelerini zorlaştırmaktadır. Böylelikle tüm gruplar neredeyse aynı dünyada yaşamaktadır. Bu değişimin sonucu olarak, Bergson'un kapalı ve açık toplumuna atfen, kişilerarasında kabul edilme ilişkisi daha yoğun bir biçimde ön plana çıkmaktadır.<sup>33</sup>

Geleneksel çerçevelerin birey için artık bir kozmos inşa edememesiyle birlikte kendi kimliğini inşa etmeye mecbur kalan bireyin benlik organizasyonunda kişilerarası etkileşimin önemi daha da artmaktadır. Benliğin eğilimi onaylanma doğrultusunda olduğundan, gündelik hayatta gerçekleşen sunum bu gerçeklikte temel bir konuma sahip bulunmaktadır. Riesman, günlük yaşamda kabul edilme ilişkisini vurgulayan bir kavram olarak, yukarıda değindiğimiz dışa yönelimli karakter biçimini bilhassa modern dönem insanıyla özdeşleştirmektedir. Dışa yönelimli birini yönlendiren kaynaklar, arkadaş veya medya yoluyla tanınan kimselerden oluşmakta ve bireyde içselleşmiş bir halde bulunmaktadır. Ötekilerden alınan geri bildirimler hassas bir biçimde takip edilmekte ve davranışsal bir uyum yakalanmaktadır. Modern dışa-yönelimli bireyin en büyük yönlendirme kaynağı ve en temel duyarlılık alanını, sevmeye duyduğu ihtiyaç oluşturmaktadır. Çünkü onaylanma arzusuna yönelik psikolojik ihtiyaçları tatmin edilemez boyutlarda bulunmaktadır. Kaynak fazlalığı ve değişimin hızına bağlı olarak dışa yönelimli birey, yakın veya uzak, gelen sinyalleri algılayabilmek zorundadır. Bu bağlamda utanç ve suçluluk duygularının kontrolüne karşılık, dışa-yönelimli kişinin temel psikolojik kumandası yaygın endişe halinden meydana gelmektedir.<sup>34</sup>

Bireyin gündelik hayatında dâhil olduğu ortam çeşitliliği, davranma biçimlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Onun hem kamusal alanda ötekilerle etkileşime hazır olması hem de farklı ortamlara uygun davranışlar sergileyebilmesi gerekmektedir. Bu sebepten birey, dış görünüşünün yanı sıra davranışlarını da ilgili ortamın beklentilerine göre ayarlamak; geliştirdiği kişisel anlatıya bağlı olarak gerçekleştirdiği benlik sunumunu kontrol altında tutarak bireysel-kimliğinin iç bütünlüğü korumaktadır.<sup>35</sup> Benlik duygusu bir ilişki ağı içerisinde inşa edildiğinden, mutabakat sağlanmadığında ciddi bir sorunla karşı karşıya kalınmaktadır.<sup>36</sup> Özellikle farklı bölgeler arasında artan sunum alanı ve görünürlüğüne bağlı olarak bireyin, Goffman'ın terminolojisiyle, *muhiti* (umwelt) genişlemekte ve kendisi için *alarm* kaynağı olabilecek meseleler söz konusu olmaktadır. Birey hareket ettikçe muhit de onunla birlikte hareket etmekte, *alarm* durumuna yol açacak olay ve işaretler değişmektedir.<sup>37</sup>

Günümüzde çeşitli uygun davranış biçimleri gerektiren birçok farklı karşılaşma ve muhit içinde bulunmak, bir mecburiyet arz etmektedir. Etkileşim bağlamlarının çeşitlenmesiyle, bireysel-kimlik inşasında kullanılmak üzere, farklı bölgelere ait unsurlar tutarlı bir biyografik anlatıya dâhil edilmektedir. Doğal olarak benliğin parçalanmaya eğilimi de artmaktadır.<sup>38</sup> W. James, bu durumun benliğin doğasında bulunduğunu; bireyin, onu tanıyan ve kendisi hakkında fikirlerini önemseydiği farklı gruplar kadar farklı benliklere sahip olduğunu ifade etmektedir. Genellikle grupların her birine benliğin farklı bir yanı gösterilmekte, üstelik başka bir yerde tanınma korkusu yaşamak gibi uyumsuz bir bölünme de yaşanabilmektedir.<sup>39</sup>

Birey, artık çevrimiçi iletişim dünyasını da kapsayacak biçimde, kişilerarası etkileşimdeki sunum esnasında kişisel bir imaj yaratıp bunu yönetmeyi amaçlamaktadır. Yaratılan imajla ötekilerin, bireyin

<sup>30</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 107, 140.

<sup>31</sup> Helmut R. Wagner, "Takdim-Sosyolojiye Fenomenolojik Yaklaşım", Alfred Schütz, *Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler*, çev. A. Akan, S. Kesikoglu (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2018), 41.

<sup>32</sup> Berger, *Sosyolojiye Çağrı*, 149.

<sup>33</sup> Akt.: Nuri Bilgin, *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1996), 91.

<sup>34</sup> David Riesman, Yalnız Kalabalık, Amerikan Toplumsal Karakterinin Değişimi Üzerine Bir İnceleme, çev. Y. Erdem (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2019), 41-46.

<sup>35</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik* 138-139.

<sup>36</sup> Calhoun, "Kimlik ve Tanınma Politikası", 138.

<sup>37</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 301-302.

<sup>38</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel Kimlik*, 250.

<sup>39</sup> James, *The Principles of Psychology*, 656.

istediği doğrultuda bir algı geliştirmelerine çalışılmaktadır. Çalışkan, çok yönlü, umursamaz, popüler, esprili, agresif, put kırıcı, arkadaş canlısı vb. biri olarak algılanmayı istemek; bireysel düzeyde başkalarına dönük bir temsili göstermektedir. Bilhassa kamusal imajlar, benlik organizasyonlarını kapsamlı bir biçimde etkilemektedir.<sup>40</sup> Dijital kültürün yaygınlaşmasının bir neticesi olarak, görsel olanın imaj içinde kapsadığı alan genişlemekte; görünüş, gittikçe daha fazla güveni, karakteri ve salahiyeti onaylama aracına dönüşmektedir. Yabancılar arasındaki ilişki düzeyi yoğunlaştığından görsel olan kimlik için hayati bir kanalı ifade eder hale gelmektedir. Çevrimiçi/çevrimdışı ilişkiler neticesinde gündelik hayat sürekli bir görünürlük durumunda bulunmaktadır. Böylece birey dikkatini imgelerin inşası, bunların görülme yolları ve onları görebilenler üzerine yoğunlaştırmaktadır. Çünkü bakma eylemleri toplumsal imalar barındırmaktadır. Üstelik şimdi herkes bakıyor gibi görünmektedir<sup>41</sup> ve birey etkileşimlerinde yabancılara kayıtsız görünse de onlara yönelmiş bir durumdadır. Gündelik yaşamında sürdürülebilir bir konum almakla ilgilenmekte ve bu konunun ne olduğuyla ilgili olarak tanıdığı veya tanımadığı kişilerle bir etkileşim sürdürmektedir.<sup>42</sup> Fakat kamusal imaj, her zaman onun kontrolü altında olmayıp bağlamdan bağlama değişebilmektedir. Kendisine yönelik algısı ile diğerlerinin ona dair algısı arasındaki ilişki(kimliğin içsel-dışsal diyalektiği), bir endişe kaynağı olabilmektedir. Bu çerçevede, bilinçli olsun olmasın, kimlik artık bir proje olarak inşa edilmekte; dayatıldığı veya hoş karşılanmadığında reddedilmektedir.<sup>43</sup>

Tüm kabul ve reddedişler bir *oyun* içerisinde gerçekleşmekte; benlik, *sunumla* olan ilişkisini sürdürmektedir. Bireyin evinde başkalarının kolaylıkla görebileceği yerlerde kullandığı eşyalar, iç mekânlarını bile, kendisini başkalarına sunduğu kamusal alanlar haline getirdiğini göstermektedir.<sup>44</sup> Gündelik yaşamın bu gerçekliği, onaylanmaya bağlı olarak, benlik ve ötekiler arasındaki ilişkiyle güçlendirilmektedir.<sup>45</sup> Bununla birlikte farklı toplumsal konumların gerekliliklerine uyarlanan ve sunulan, kırılabilir bir kimlik tasavvuru da ortaya çıkmaktadır.<sup>46</sup> Performanslarla yaratılan gerçeklik izlenimi, çok ufak kazalar tarafından bile parçalanabilmekte;<sup>47</sup> birey, özellikle gündelik hayatın akışında tipik olarak farklı muhitler arasında hareket ettiği için hayat tarzının sorgulandığı durumlarda rahatsız olabilmektedir.<sup>48</sup> Rahatsızlık verebilecek durumlardan kaçınmak adına, söz konusu ilişkideki konu ve oynanması gereken farklı rollere göre, gizlilik gerektiren noktaların bulunma ihtimali de söz konusu olmaktadır.<sup>49</sup> Bu esnada ötekiler üzerindeki izlenime yönelik bazı taktikler uygulanmaktadır.<sup>50</sup> Örneğin dikkat çekmekten kaçınmak ve duruma uyum sağlamak isteyen biri kendini korumaya alacağı ve dışlanmasını engelleyecek şekilde bir benlik sunumu gerçekleştirmektedir; kitleye olumlu izlenimler vermek isteyen biri kabul görmek amacıyla bir benlik sunumu gerçekleştirmektedir.<sup>51</sup> Çünkü birey hem benlik algısıyla tutarlı bir şekilde davranmak hem de onu ötekilerden gelebilecek olumsuz tepkilere karşı korumak istemektedir.<sup>52</sup>

Bireyin kişilerarası etkileşimde izlediği taktikler, öz-saygı ile birlikte ele alınmaktadır. Narsis mitosunun pek bilinmeyen bir versiyonu bu açıdan güzel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasik versiyonunun aksine bir başka Narsis anlatısı, ben-diğer ilişkisi bağlamında değerlendirilmektedir. Sudaki yansımasına âşık olan bir Narsis'e karşılık, diğer versiyonunda Narsis, sudaki aksinde ikizinin yüzünü görmektedir. Bu anlamda kendini sevme, kişilerarası ilişkilere göndermede bulunmakta, benlik algısı ötekilerin tepkilerini içermektedir. Toplum tarafından kendisine bir ayna tutulan birey, bu aynada kendi imgesini ve etiketlerini keşfetmektedir. Böylece kendisine dair algılarının bir sonucu olan öz-saygısı

<sup>40</sup> Hewitt-Shulman, *Benlik ve Toplum*, 328.

<sup>41</sup> Kieran Flanagan, *Teolojideki Sosyoloji, Düşünümsellik ve İnanç*, çev. E. Ataseven (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017), 70-71.

<sup>42</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 189.

<sup>43</sup> Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, 97.

<sup>44</sup> Ünsal Oskay, "Modern Toplumlarda Gündelik Hayatın Sistemle Bütünleşmemiz ve Birey Olamayışımız Açısından Önemi", Bruce Brown, *Marx, Freud ve Gündelik Hayatın Eleştirisi*, çev. Y. Alogan (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1989), 8.

<sup>45</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 80.

<sup>46</sup> Phillip Gleason, "Kimliği Tanımlamak: Semantik Bir Tarih", çev. F. Mollaer, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*, ed. F. Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 35.

<sup>47</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 63.

<sup>48</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel Kimlik*, 117.

<sup>49</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 70.

<sup>50</sup> Cem Güney Özveren, *Kuram ve Yaklaşımlar Özelinde Benlik* (İstanbul: Kriter Yayınevi, 2020), 61.

<sup>51</sup> K. H. Renner vd., "The Relationship Between Self-Presentation Styles and Coping With Social Stress", *Anxiety, Stress & Coping*, 2004, 17/1, 1-22.

<sup>52</sup> Bilgin, *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, 173.

şekillenmektedir.<sup>53</sup> Bu bağlamda birey, öz-saygısını koruyarak uyum sağlanabilecek biri haline gelmeye çabalamaktadır.<sup>54</sup>

Öz-saygının korunmasına yönelik arzu, yeni durumlarla karşılaşan bireyi maskeler takmaya ve kendini gizlemeye götürmektedir. Bu amaçla benlik sunumu, farklı dış taleplere göre ayarlanmaktadır.<sup>55</sup> Öz-saygı duygusu daima ötekilerin tepkileriyle incinebilmektedir ve utancın odağını da genellikle benliğin görünen yanı, yani beden oluşturmaktadır.<sup>56</sup>

## 2. Bedenleşen Benlik ve Benliğin Düşünsel Tasarımı

Bir bedene sahip olmak, gündelik tanınma ve dolayısıyla kimlik için kritik bir önem arz etmektedir. Kimlik inşasında, sosyal bir konumu bulunan beden bir kimlik kazanmaktadır.<sup>57</sup> Çünkü birey, bir bedenle toplum sahnesine çıkmakta; sosyal ilişkiler, insan bedenlerinin topluma arzıyla mümkün olmaktadır. Gündelik etkileşimler esnasında bedeniyle farklı biçimlerde uğraşan bireyin, ötekileri etkilemek ve onlara mesaj vermek amacıyla hareket ettiği görülmektedir.<sup>58</sup>

Goffman'dan büyük ölçüde etkilenmiş olan Bourdieu, benliğin sunumunda bir alışkanlık alanı olan *habitusu* bedensel bir temel üzerinden görmektedir.<sup>59</sup> Ona göre beden, sınıf beğenisinin çeşitli biçimlerde dışa vurulan nesneleşmesidir. Habitusun yatınlıklarını beden üzerinden görünür kılan hayat tarzlarının türlü ifadeleri, bunu sağlamaktadır. Ayrıca sosyal dünyanın ötesinde sürdürülebilir tercihler, çalışma ve boş zaman içindeki beden kullanımları yoluyla bedensel sahipliklerin sınıflar arasındaki dağılımı belirlenmektedir.<sup>60</sup> Toplumsal düzen gömülü haliyle bedenlerde bulunmakta ve buralarda, algı, düşünce ve davranış şemalarını içeren bir sistem olarak işleyiş göstermektedir.<sup>61</sup> Benlik için geçerli olan düşünsellik, beden için de söz konusu olmaktadır. Bugün beden de düşünsellikle iç içe geçmiş görünmekte; bireysel-kimliğin bir taşıyıcısı olarak ve giderek artan bir şekilde kişisel kararlarla bütünleşmektedir.<sup>62</sup> Bu bağlamda benlik algısını, bedenin sosyal etkileşimler ve gündelik faaliyetleri sekteye uğratmadan, bunların sürekliliğini sağlayacak şekilde işlemeye devam edeceği beklentisi belirlemektedir.<sup>63</sup> Bedenin gündelik hayatın etkileşimleri içinde pratik olarak bulunması, tutarlı bir bireysel-kimlik duygusunu sürdürmenin esas öğelerinden biri olarak görülmektedir.<sup>64</sup>

Beden, "ben" ve dünya arasında bir geçiş durumunda bulunmakta; hem bireysel dünyanın merkezi hem de ötekilerin dünyasında bir nesne olarak yer almaktadır.<sup>65</sup> Esasen birey, bedenini ötekilerle olan pratik ilişkiler yoluyla tanımaya başlamaktadır. Gerçeklik gündelik praxis ile kavrandığından, beden salt bir kendilikten ziyade dış durum ve olaylarla ilişki içerisinde deneyimlenmektedir. Ayrıca sosyalizasyon süreciyle uyumlu olarak bedenini kontrol altında tutabilmesi, bireyin yetişkin olmayı öğrendiğini de göstermektedir.<sup>66</sup> Kısacası beden ve benlik tarafından imlenmeyen herhangi bir dil bulunmamaktadır.<sup>67</sup> Bununla birlikte beden yalnızca sahip olduğumuz fiziksel bir varlık, bir eylem aracı olmayıp huzur ve hazla birlikte rahatsızlık ve gerilimler içermektedir.<sup>68</sup> Benlik değerini de belirleyecek şekilde bedensel yeterlilik hissi, gördüğü itibar ile yükselmekte veya bedensel huzursuzluk olasılığı, ideal beden ile gerçek beden arasındaki fark (etkileşimdeki tepkilere bağlı olarak) büyüdükçe artmaktadır.<sup>69</sup>

<sup>53</sup> Bilgin, İnsan İlişkileri ve Kimlik, 190-191.

<sup>54</sup> Goffman, Kamusal Alanda İlişkiler, 31.

<sup>55</sup> Bilgin, İnsan İlişkileri ve Kimlik, 173.

<sup>56</sup> Giddens, Modernite ve Bireysel Kimlik, 96.

<sup>57</sup> Bryan S. Turner, *Beden ve Toplum*, çev. İ. Kaya (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2019), 53.

<sup>58</sup> Ejder Okumuş, "Bedene Müdahalenin Sosyolojisi", *Beden Sosyolojisi*, ed. K. Canatan (İstanbul: Açılım Kitap, 2016), 47.

<sup>59</sup> Jenkins, Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik, 38.

<sup>60</sup> Bourdieu, *Ayrım*, 281.

<sup>61</sup> Pierre Bourdieu, *Eril Tahakküm*, çev. B. Yılmaz (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2015), 21.

<sup>62</sup> Anthony Giddens, *Mahremiyetin Dönüşümü, Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*, çev. İ. Şahin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), 35.

<sup>63</sup> Anthony Giddens, *Sosyoloji* (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012), 309.

<sup>64</sup> Giddens, Modernite ve Bireysel-Kimlik, 137.

<sup>65</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 131.

<sup>66</sup> Giddens, Modernite ve Bireysel-Kimlik, 82.

<sup>67</sup> Iain Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, çev. İ. Türkmen, M. Beşikçi (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019), 41.

<sup>68</sup> Giddens, Modernite ve Bireysel-Kimlik, 89, 137.

<sup>69</sup> Bourdieu, *Ayrım*, 304.

W. James, insanın ruh, beden ve giysiler olmak üzere üç bölümden oluştuğuna dair eski bir söze atıfta bulunarak bedeni vurguladıktan sonra kıyafetleri ön plana çıkarmaktadır. Ona göre beden, bireyin maddi benliğinin en iç kısmıdır ve daha sonra giysiler gelmektedir. Çünkü birey, giysilerini sosyal dünyaya uygun hale getirmekte ve kendisini onlarla özdeşleştirmektedir.<sup>70</sup> Bütün kültürlerde kıyafetler, bedeni korumanın ötesinde bir anlam ifade etmekte; benlik sunumu için bir araç olup bireysel-kimlik anlatılarına görünür bir biçim kazandırmaktadır. Bu biçim, otobiyografik öyküyü gizleme ya da sergilemeyle ilişkili görülmektedir.<sup>71</sup> Nihayetinde bireyin her şeyden önce bir görünüşü bulunmakta ve giyim tarzı da bunun önemli bir kısmını oluşturmaktadır.<sup>72</sup>

Giyim tarzı ile belli bir kimlik beden üzerinden sergilenmekte, bir yaşam biçimi (dini ya da başka bir saik ile) ortaya konmaktadır.<sup>73</sup> Böylelikle ötekilere bireysel performanslara yönelik değerlendirmeler için çeşitli emareler sunulmaktadır. Bireyin beden ve kıyafetlerini içeren görünüşünü nasıl kullanacağı ise davranış tarzları tarafından belirlenmekte, gündelik pratikleri bu ilişki temelinde biçimlenmektedir. Bu bağlamda Giddens, belirli tip ve davranış tarzlarının modernite ile önem kazanmaya başladığını ve dış görünüşün bireysel-kimliğin merkezi bir unsuruna dönüştüğünü ifade etmektedir.<sup>74</sup> Yine Bourdieu, bireyin *sınıf düşmeye* karşı mücadelesinde bedenin nasıl merkezi bir konumda yer aldığını incelemekte ve günümüzde dış görünüşe yönelik mevcut ve ideal olan arasındaki boşluğu kapatmak için manipülasyon araçlarının kullanıldığını vurgulamaktadır. Böylelikle bireysel konum ve eğilimlerin dönüşümü biçimlenmektedir.<sup>75</sup>

Dış görünüşün merkezde oluşu, çeşitli yaşam tarzlarının ortak bir niteliği olarak görülmekte, beden artık benlik tasarımına dâhil edilmektedir. Bu çerçevede yapılan beden planlaması da, benliğin düşünümseelliğinde olduğu gibi, gündelik hayata daha çok katılmayı gerektirmektedir. Çünkü bireysel-kimlik anlatısının devam edebilmesi benlik kadar bedeni de dolaysız bir biçimde etkilemektedir.<sup>76</sup> Beden, bireysel performanslar için bir araç olduğu gibi bir hedefe de dönüşebilmekte; yakınlaşmalar ve dışlamalar benliği görünür kıldığından ona odaklanmaktadır.<sup>77</sup> Ayrıca beden, gündelik etkileşimlerde bütünleşme ve çatışmalara bir alan sağladığı için sosyal ilişkiler bedensel ilişkiler olarak görülmektedir. Bu sebepten sosyal değişimler, değişimin yaşanmasında rol oynayan faktörlere bakılmaksızın, beden üzerinden bir gerçeklik kazanmaktadır.<sup>78</sup>

Gündelik hayat ancak kişisel rutinler yoluyla normal ve öngörülebilir olmaktadır. Bir kazanım olarak normallik, gündelik faaliyetler sırasında bedenleşmiş benliğin etkileşim ortamlarında sürekli olarak korunması ve güçlendirilmesiyle elde edilmekte; bireysel-kimliğin düşünümseelliği içinde bir hayat tarzını biçimlendirme ve dış görünüşle ilişkili şekilde ortaya çıkmaktadır. Burada beden, bir “özgürleşmeci politika” alanı hüviyetine bürünmekte, vurgu bedenin baskıdan özgürleşmesine yapılmaktadır. Günümüzde bedenin benlik ile olan iç içe geçmişliği, onu daha az itaatkâr yapmakta ve inşa edilen kimliğin merkezine yerleştirmektedir. Giddens’in belirttiği gibi bu süreçlerde özellikle kadınlar daha çok ön plana çıkmaktadır. Kadınlar fiziksel cazibeye daha çok önem vermekle birlikte, günümüzde kadınların alternatifler arasından bir seçim yapabilmek için eski kimliklerini erkeklere göre daha kapsamlı olarak değiştirmeleri gerekmektedir.<sup>79</sup>

Günümüzde birey, kendisini ayrılmaz bir şekilde bedenine bağlı ve onun içinde deneyimlemekte; bedeninin gerçekliğini hissettikçe kendisini hissetmektedir. Fakat bedenin bu modern konumlandırılışının aksine kendilerini bir ölçüde bedenlerinden ayrı görenler de bulunmaktadır. Böyle bir bireyin bedeni benliğiyle iç içe geçmemekte ve bir kimlik meselesine dönüşmemektedir. Belli bir perspektiften, cisimleşme

<sup>70</sup> James, *The Principles of Psychology*, 652.

<sup>71</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 90-91.

<sup>72</sup> Aho, *The Things Of The World: A Social Phenomenology*, 49.

<sup>73</sup> Okumuş, “Bedene Müdahalenin Sosyolojisi”, 57.

<sup>74</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 137-138.

<sup>75</sup> Bourdieu, *Ayrım*, 231.

<sup>76</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 234-245.

<sup>77</sup> Turner, *Beden ve Toplum*, 41.

<sup>78</sup> Okumuş, “Bedene Müdahalenin Sosyolojisi”, 50.

<sup>79</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 146-285.

arzulanır bir şey olarak kabul edilebilir. Başka bir yaklaşım ise, bireyin bedeninden ayrılarak bedenlenmemiş tinselliğe varmasını önerebilir.<sup>80</sup> Bu noktada bedene yaklaşımlar; aralarındaki farklılıklara rağmen en temelde insan varoluşunu beden ötesi bir boyutta konumlandıran ortodoks dini tanımlamalar ile bedeni benliğin temeli olarak gören modern paradigma arasında farklılaşmaktadır. Örneğin İsa'nın çarmıha gerilmekle bedenin yetersizliğini insanlara göstermek istediği ve ona inananların bedenlerinden ne kadar az haz alırlarsa birbirlerini o kadar çok sevecekleri belirtilmektedir.<sup>81</sup> Bultman ise *İlkel Hristiyanlık* isimli eserinde gnostik ruh (gerçek benlik) ile bedenin ayrılması idealinin bir anlatısını vermektedir. Burada ruh ile bedenin birbirinden tamamen ayrılması günahlardan arınma olarak anlaşılmaktadır.<sup>82</sup> Gazâlî de bedeni bir binek olarak görmekte, *süvarinin* yaratılışını temel gaye olarak belirtmektedir. Bedeni binek düzeyinde bir araca indirmekte, binicinin binek hayvanı için yaşamaması gerektiğini vurgulamaktadır.<sup>83</sup>

Özetle beden, çoğunlukla ruh ile Tanrı arasında bir engel olarak betimlenmektedir.<sup>84</sup> Bu farklılaşma, Goffman'ın güçlü dinsel yönelimlere sahip toplumlarda, bireylerin tüm bu toplumsal tiyatro konusunda modern dönemdeki kadar ciddi olmadıklarını söylemesini de anlaşılır kılmaktadır.<sup>85</sup> Çünkü birey, tamamıyla bedenin içinde olduğu derecede tensel arzulara, eylemlere ve hayal kırıklıklarına katılabilmekte; böylece kişisel bir süreklilik hissine sahip olmaktadır. Kişilerarası bir zeminde gerçekleşen deneyimlerle beden, bireysel-kimlik için bir hareket noktası ve bir temel olarak alınmaktadır. Bedenleşen benlik, bedeni kimliğin asli unsuruna dönüştürmeyen bireyin konumundan daha güvensiz bir yapıya sahip görünmektedir. Girdiği etkileşimlere bağlı olarak bedenin alabileceği "yara"lar, bütünleştiği ölçüde benliği de yaralamaktadır. Fakat cisimleşmemiş benlik konumunda birey, benliğini az ya da çok bedeninin dışında deneyimlemekte; bedenini gerçek benliğinin özü olarak hissetmemektedir. Hatta kendisi bazı durumlarda bedenine nefretle yaklaşabilmektedir.<sup>86</sup>

Benlik algısı düşünümsel bir süreç içermekte ve günümüzde beden de bu süreç içerisinde merkezi bir konumda yer almaktadır. Ayrıca bireysel-kimlik bağlamında ötekilerle girilen etkileşim, gündelik pratikler üzerinden gerçekleşmekte; benliğin düşünümsel tasarımı da, bu etkileşimler sırasında sergilenen yanıyla, yani bedenle ilişki içerisinde bulunmaktadır. Gündelik rutinler esnasında hem fail hem de ehliyetli biri olarak görülmek isteyen<sup>87</sup> bireyin kendi kendini tanımlaması da, kendini belirleme kapasitesine sahip biri gibi görmekten geçmektedir.<sup>88</sup> Bu nedenle kendi kaderini kendi tayin ettiği hissi, onun kendisini yeterli bir birey olarak görmesinde hayati bir yere sahiptir.<sup>89</sup> Bu bağlamda, bireyin kendisine yönelik potansiyel çıkarımlar üzerinde bir denetim kurmak istemesi de anlaşılır görünmektedir.

### 3. Gündelik Hayatta Güven Arayışları

#### 3.1 İzlenim Denetimi

Gündelik faaliyetlerde gerçekleşen benlik sunumu sırasında birey, kendisi ile ilgili tanımlara bir çerçeve ve istikrar kazandırmaya çalışmaktadır.<sup>90</sup> Bu esnada bir durum tanımı yansıtılmakta, verilen izlenimle uyuşmayan bir olay meydana geldiğinde benlik, etkileşim ve toplum düzeylerinde önemli sonuçlar hissedilmektedir. Tutarlı bir bireysel-kimlik anlatısı izlenim denetimi ile sıkı bir ilişki içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla ötekilerin karşısında yayılan ifadelerle yönelik denetim arzusu<sup>91</sup> gündelik hayatta bireysel bir avantaj elde etme temelinde şekillenmektedir.<sup>92</sup>

<sup>80</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 64.

<sup>81</sup> Richard Sennett, *Ten ve Taş, Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, çev. T. Birkan (İstanbul: Metis Yayınları, 2008), 333.

<sup>82</sup> Akt.: *Bölünmüş Benlik*, Laing, 64.

<sup>83</sup> Gazâlî, *Kimya'î Saadet*, çev. A. F. Meva (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1990), 39.

<sup>84</sup> Simone Weil, *Allah Aşkı Üzerine Düzensiz Düşünceler*, çev. O. Elmacığil (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2018), 17.

<sup>85</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 228.

<sup>86</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 65, 67.

<sup>87</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 84.

<sup>88</sup> Ibanes' den akt.: Bilgin, *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, 208.

<sup>89</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 86-87.

<sup>90</sup> Alberto Melucci, "Süreç Olarak Kolektif Kimlik" çev. Ö. Mollaer, *Kimlik Politikaları: Tanımlama, Özdeşlik ve Farklılık*, ed. Fırat Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 84

<sup>91</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 223, 225.

<sup>92</sup> Mary Holmes, *Gender and Everyday Life*, (London: Routledge Publishing, 2009), 50.



Benlik sunumunda her ifade benliğe dair izlenimler iletmektedir.<sup>93</sup> Sözlü olarak verilen bilgilerin yanı sıra, sözsüz olarak verilen ve davranışlarla bazen ters düşülen bilgiler de bulunmaktadır. Bireyin kim olduğunun daha geçerli bir göstergesi olduğu düşünüldüğünden sözsüz olarak verilen bilgilere daha çok itimat edilmektedir. Bu öncelik, bireyin bir *ön bölge/vitrin* yaratarak verdiği izlenimi kontrol etmeye çalışmasına yol açmaktadır. Ön bölge, benlik imajının kamusal ifadesini göstermektedir. Kişiler arasında başarılı bir sunum yapmak için hayati önem taşıyan şey, bunu kendiliğinden yapıyor olmaktır. Çünkü bu doğallık *vitrini* görünmez kılmaktadır.<sup>94</sup>

Görünüş, ötekilerle kurulacak etkileşimin şeklini belirleme konusunda oldukça yapılandırılmıştır. Etkileşim esnasında, etkileşime dâhil olanların nasıl hareket edeceklerini, ne düşünüp hissedeceklerini ve beklentilerini belirten farklı görüntüler bulunmaktadır. Örneğin cinsiyet, kiminle ilgilenileceğini belirleyen belirli giyim, görünüm ve konuşma tarzlarını da içermektedir.<sup>95</sup> Bu yapılanmaya bağlı olarak özellikle belli bir statüye sahip kişiler, yaratmaya çalıştıkları benlik imgesiyle tutarsız hiçbir şey yapmak zorunda kalmamak için kendi görev paketlerini değiştirmeye çalışmaktadırlar.<sup>96</sup>

Birey, gündelik hayatında bir benlik sunumu gerçekleştirdiği gibi başkalarının kendilerini nasıl sunduğuna da bakmaktadır. Giyim tarzı, saç stili ve ses tonu gibi ipuçlarından hareket etmekte; böylece nasıl etkileşim kuracağı konusunda fikir sahibi olmaktadır. Ayrıca oynadığı rolün oynanma biçimini de izleyicilere göre değiştirmektedir.<sup>97</sup> Çünkü performansın yarattığı izlenime bağlı olarak ötekiler, yönlendirilebilecek bir konumda bulunmaktadır.<sup>98</sup>

Başkalarının onu nasıl göreceğini kontrol etme konusunda bir endişe taşıyan birey, "normal" olarak görünmek için normal şeyler yapmaktadır. Dolayısıyla kendisini nasıl sunacağına ilişkin seçimleri sınırlandırılmıştır.<sup>99</sup> Yine de, bir yeterlik sahibi olduğuna dair izlenim vermesini sağlayacak şekilde eylemde bulunabileceği bir konum almaktadır. Etrafındaki sahne ona dair bu bilgiyi sunmadığında ise vermiş olabileceği izlenimi denetimine almak için eyleme geçmektedir.<sup>100</sup>

Baudrillard, Praglı Öğrenci filmi bu bağlamda analiz etmektedir. Sınıf atlama arzusuyla Faustvari bir biçimde ruhunu şeytana satan bir karakterin benlik bölünmesinin anlatıldığı 30'luk yıllara ait olan film, arzu duyduğu hayata erişmek için kendisine yabancılaşan bir öğrenciyi merkeze almaktadır. Aynadaki imgesini şeytana satan bu öğrenci, karşılığında arzu duyduğu yaşama sahip olur fakat sonrasında işler istediği gibi ilerlemez. Bir gün kendi imgesiyle, bir bedene bürünmüş olarak karşılaşır. İmgesi adeta bir ikizi gibi ortalıkta dolaşmaktadır; artık aynada değil, gündelik hayatın içinde ve en önemlisi de kendi kontrolü dışında bulunmaktadır. Hatta öğrenci itibarı zedelenmesin diye toplumdan soyutlanmaya yeltendiğinde, eylemlerini suç işlemeye varana dek sürdüren onun imgesi olmaktadır. Nihai olarak, kendi imgesini tekrar kontrol altına alabilmek adına onu öldürmeye karar verir ve bu planını uygular. Fakat onu öldürünce kendi de ölür. Can çekişirken yerden kırılan bir ayna parçası alır ve aynada *kendisini yeniden görebildiğini* fark eder. Bedenini kaybetse de bu bedeni kaybetme pahasına ölmeden hemen önce *normal* suretine yeniden kavuşur. Baudrillard, aynanın yansıttığı imgenin burada simgesel olarak davranışların anlamını temsil ettiğini vurgulamaktadır. Çünkü birey, davranışlarıyla imgesine uyumlu bir dünya oluşturmaktadır. Verilen izlenimle imge arasındaki uyumsuzluk, davranışların denetim altına alınmadığını ve bireyin kendisine yönelik bir perspektiften yoksun olduğunu göstermektedir. Üstelik bu teminat olmaksızın bir kimlikten söz edilememektedir.<sup>101</sup>

<sup>93</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 231.

<sup>94</sup> Aho, *The Things Of The World: A Social Phenomenology*, 49.

<sup>95</sup> Mary Holmes, *Gender and Everyday Life*, 50.

<sup>96</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 230.

<sup>97</sup> Holmes, *Gender and Everyday Life*, 50.

<sup>98</sup> Goffman, *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, 107.

<sup>99</sup> Holmes, *Gender and Everyday Life*, 51-52.

<sup>100</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 199.

<sup>101</sup> Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, çev. H. Deliceçaylı, F. Keskin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013), 225-227.

Kimlik, bir temsil durumunun içerisinde meydana gelmektedir. Esas olan, bireyin nasıl temsil edildiği ve bu durumun kendisini nasıl temsil edebileceğiyle olan ilişkisidir.<sup>102</sup> Kamusal bir imge, bir olgular seçkisini içermekte ve bireye yönelik bütünsel bir fotoğrafı temsil ediyormuş gibi kullanılmaktadır.<sup>103</sup> Diyalojik biçimde gerçekleşen bu inşa sürecinde, tanıma ve tanınma ile bireysel bir özne durumundan söz edilebilmektedir. Bundan dolayı, diğerleri tarafından tanınma, benlik bilincinin gelişimi için olmazsa olmaz bir unsur olarak görülmektedir.<sup>104</sup> Çünkü birey, eyleminin ötekilerce nasıl yorumlanacağını ve bu bağlamda itibarı ile konumunun nasıl etkileneceğini önemsemektedir.<sup>105</sup>

Benliğin sunumu her ne kadar izlenimin elde tutulması ile sıkı bir ilişki içerisinde bulursa da birey bu durumda tam anlamıyla bir fail olarak görülmemektedir. Herhangi bir kişiyi bir şeyle tanımlamak, onu bir kadere tutsak etmek demektir.<sup>106</sup> Tanınma kategorisinin yüklenmiş olduğu anlam yelpazesi kilit noktada durmakta ve bu tutsaklığı mümkün kılmaktadır.<sup>107</sup> Bu yüzden kimlik belgeleri tarafından açığa vurulan ve bireyin tanınmasını sağlayan unsurlar, onun kendisini sunma noktasındaki tercihlerini sınırlayabilmektedir.<sup>108</sup>

Kimlik, yalnızca zihinde veya kâğıt üzerinde var olmayıp ampirik bir gerçekliği içermektedir.<sup>109</sup> İnsanlar, gündelik pratikleriyle kimliklerini bildirdikçe kendilerini sınıflandırmakta ve ötekiler tarafından belirli kategorilere yerleştirilmektedir. Bu tasnif için kültür tarafından sağlanan yollarla ötekiler tanımlanmakta, benliğe de yöneltilen bazı genellemeler kullanılmaktadır.<sup>110</sup> İki kişinin ilk defa gerçekleşen etkileşiminde dahi karşılıklı tipleştirme süreçleri söz konusu olmaktadır.<sup>111</sup> Bir toplumun bir kimlikle ilgili değerleri, gündelik hayattaki tüm karşılaşmalarda gölgesini göstermektedir.<sup>112</sup> Gündelik etkileşim de, bu kategorilere dair bir değer tanımlaması oluşturan kültür tarafından düzenlenmektedir.<sup>113</sup> Böylece insanları kategorize etme ve her bir kategorinin mensupları için sıradan ve doğal olduğu düşünülen nitelikler, sosyal bir bağlamda tesis edilmektedir. Karşılaşmalar sırasındaki ilk izlenimler, ötekinin dâhil olduğu düşünülen kategorisine ve niteliklerine, dolayısıyla kimliğine dair bir çıkarım yapmaya imkân tanımaktadır.<sup>114</sup>

Kısacası kimlikler, bir tür iktidar dışlama oyunu ile inşa edilmektedir.<sup>115</sup> Çünkü kuralları belirleyebilme ve başkalarına dayatabilme durumlarında görülen farklılıklar özünde güç farklılıklarıdır. Buldukları konumdan ihtiyaç duydukları gücü alabilen toplumsal grupların kuralları, dayatılmaya en yetkin olanlardır. Güç dağılımındaki farklılıklar, gruplar arasındaki bir standart belirleme ve dayatma yetisine ilişkin farklılıkları açıklamaktadır. Bir dayatma içinde olan herhangi bir grup, aynı zamanda adil ve rasyonel bir görüntüyü de korumak istemektedir.<sup>116</sup> Bunun için de normal olmak bir yeterlik meselesi olarak tanımlanmaktadır.<sup>117</sup> Bu bağlamda egemen kültür tarafından düşük değerde görülen bir grubun üyesi olmak, bireyin kendisiyle ilişkisini, yani benlik algısını büyük oranda etkilemektedir. Gündelik hayatında egemen kültüre ait ötekilerin damgalayıcı bakışıyla sürekli karşılaşmanın sonucunda birey, kendisine yönelik olumsuz imajları içselleştirebilmektedir. Olumsuz kimliklerin yükünden kurtulmak için de, içselleştirilmiş yeni benlik temsilleri geliştirerek bu tür imajları reddedebilmektedir.<sup>118</sup>

<sup>102</sup> Stuart Hall, "Kimliğe İhtiyaç Duyan Kim?", çev. F. B. Helvacıoğlu, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*, ed. Fırat Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 281.

<sup>103</sup> Erving Goffman, *Damga, Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*, çev. Ş. Geniş vd. (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2018), 110.

<sup>104</sup> Nancy Fraser, "Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek", çev. F. Mollaer, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*, ed. Fırat Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 262.

<sup>105</sup> Howard S. Becker, *Hariciler (Outsiders), Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması*, çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2017), 221.

<sup>106</sup> Zygmunt Bauman, *Kimlik*, çev. M. Hazır (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2019), 42

<sup>107</sup> Honneth, "Tanınma mı Yeniden Dağıtım mı? Toplumun Ahlakı Düzenine Değişen Yaklaşımlar", 245.

<sup>108</sup> Goffman, *Damga*, 99.

<sup>109</sup> Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, 123.

<sup>110</sup> Hewitt-Shulman, *Benlik ve Toplum*, 155.

<sup>111</sup> P. L. Berger, T. Luckmann, *Gerçekliğin Sosyal İnşası, Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, çev. V. S. Öğütle (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2008), 84.

<sup>112</sup> Goffman, *Damga*, 179.

<sup>113</sup> Fraser, "Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek", 267.

<sup>114</sup> Goffman, *Damga*, 28.

<sup>115</sup> Hall, "Kimliğe İhtiyaç Duyan Kim?", 283.

<sup>116</sup> Becker, *Hariciler*, 38, 227.

<sup>117</sup> Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, 227.

<sup>118</sup> Fraser, "Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek", 262.

### 3.2. Damgadan Kaçınma

Gündelik hayatta çok geniş bir yelpazede çok farklı durumlar söz konusu olmaktadır. Bireyin nasıl bir özdeşleşmede bulunduğu ve ötekiler tarafından hangi şeylerle özdeşleştirildiği, bağlama göre değişebilmektedir.<sup>119</sup> Gündelik etkileşimlerinde kendisine atfedildiğini düşündüğü şeylere dair duygulanımları, kendisi hakkındaki varsayımları çeşitli derecelerde kabul/ret durumları değişebilmektedir. Fakat en temelde birey, çevresindeki kamusal yaşamı başkalarından oluşan ve kendisine kapalı bir halka biçiminde görüp bu mutabakatı kırmak istediğinde ötekilerin kendisini dışlamasına hak vereceği bir benliği yansıtmak istememektedir.<sup>120</sup> Bu bağlamda gerçek benliğini saklayıp ötekilere sahte bir benlik sunduğu ölçüde kendisinden nefret etmektedir. Davranışlarını da, iradi olarak tesis edemediğinden, bir dayatma olarak algılamakta ve tüm düşüncesini görülmek üzerinden temellendirmektedir.<sup>121</sup>

Gündelik hayatın olağan karşılaşmalarında birey, hem kendisini hem de başkalarını bir şeylerle özdeşleştirip kategorize etmektedir.<sup>122</sup> Çıkarım esnasında simgesel anlamda sunulan ifadeye dayanarak, basit kural setleri ve kalıp-yargıları devreye girmektedir.<sup>123</sup> Örneğin birbirini tanımayan iki kişi karşılaştığında kategorize etme güdüsü, onları dış görünüşleri üzerinden kategorize etmeye, belirli gruplara yerleştirmeye yönlendirmektedir. Yapılan tanımlamalar bir sempati veya düşmanlık uyandırabilmektedir.<sup>124</sup> Bu bağlamda özellikle bir etiketleme/damga söz konusu olabilmektedir. Çünkü gündelik etkileşimlerde gerçekleşen kimlik tespiti, o toplumun tüm *cephelerini* yansıtmaktadır.

Goffman, ulus ve din gibi etnolojik *damgalardan* söz etmektedir.<sup>125</sup> Bunlar tipik biçimde yaşam tarzı nitelikleriyle ilgili görülmekte, görünüşte ve davranışlarda kodlanmış olarak anlaşılmaktadır. Gündelik etkileşimlerde tutarlı bir kategorize etme aracı olarak<sup>126</sup> damga, ötekilerin yargılarına bir zemin teşkil etmektedir. Damgalı bireyin maruz kaldığı olumsuz değerlendirmeler, yaygın bir durumu ifade etmektedir. Bundan dolayı da birey, damgasını düzeltmenin yollarını aramaktadır.<sup>127</sup> Fakat unutulmamalıdır ki her damga hiyerarşik bir yapıyı, damgalayan bir egemeni göstermektedir. Bir davranış, ancak "sapkın" olarak tanımlandığında sapkın hale dönüşmektedir.<sup>128</sup> Bireyin etrafında "normal" insanların olmasının, benlik talepleriyle benlik arasındaki ayrışmayı teşvik etmesi yüksek bir olasılık taşımaktadır. Ancak kendinden nefret etmek ve kendini küçük görmek için, bir ayna da yeterli olabilmektedir.<sup>129</sup> Çünkü aynadaki yansımayı seyreden ve değerlendiren birey olarak görünse de, aslında içselleştirildiği ölçüde ötekiler olmaktadır.

İçerisinde yer aldığı etkileşime bağlı olarak damgalı görülen bireyde, verili ve dolayısıyla dayatılmış olan kurallar yüzünden yargılandığına yönelik bir kanaat oluşabilmektedir.<sup>130</sup> Bu doğrultuda, herhangi bir stereotipik kategorize etmenin dayatıldığı bireyler, genellikle ilk karşılaşmalardaki mesafeli tavrı aşmak için, ilişkilerini baskın olan damgalı görünüşlerinin ötesinde daha kişisel bir seviyeye çekmeye çalışmaktadırlar. Normal olanlarla kişisel ilişkiler aracılığıyla daimi bir temasın sağlanması, damganın daha az rahatsızlık vermesine ve süreç içerisinde bir normalleşme zemininin yakalanmasına yol açabilmektedir.<sup>131</sup> Aradaki tanışıklığın boyutları stereotipik tanımlamaların sınırlarını zorlamakta, böylece damgaya dair yargılar bireysel güdü ve kavrayış temelinde değerlendirilmektedir.<sup>132</sup> Kategorik tutumlar yakın temaslar ile azalmakta ve zamanla yerini kişisel niteliklerin daha gerçekçi bir yorumlanmasına bırakmaktadır.<sup>133</sup>

<sup>119</sup> R. Brubaker-F. Cooper, "Kimlik'in Ötesine Geçmek", çev. K. Kelebekoğlu, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*, ed. F. Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 428.

<sup>120</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 157, 396.

<sup>121</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 112.

<sup>122</sup> Brubaker-Cooper, "Kimlik'in Ötesine Geçmek", 428.

<sup>123</sup> Hewitt-Shulman, *Benlik ve Toplum*, 223.

<sup>124</sup> Robert Ezra Park, *Yalıtım ve Sosyal Temaslar, Sosyoloji Bilimine Giriş V*, çev. G. İ. Yağlı (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2019), 87.

<sup>125</sup> Goffman, *Damga*, 31.

<sup>126</sup> Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, 222-223.

<sup>127</sup> Goffman, *Damga*, 36.

<sup>128</sup> Becker, *Hariciler*, 225.

<sup>129</sup> Goffman, *Damga*, 34-35.

<sup>130</sup> Becker, *Hariciler*, 37.

<sup>131</sup> Goffman, *Damga*, 89.

<sup>132</sup> Park, *Yalıtım ve Sosyal Temaslar*, 88-89.

<sup>133</sup> Goffman, *Damga*, 88-89.

Damgalı birey, gündelik etkinliklerinde ne olarak tanımlanacağı ve nasıl karşılanacağı ile ilgili bir kaygı yaşayabilmektedir. Güvensizlik veren bu his, olumlu bir kategori edindiğinde bile ötekilerin onu damgasıyla tanımlayacaklarını bilmesinden kaynaklanmaktadır.<sup>134</sup> Özellikle benlik sunumunun onaylandığını doğrulayacak bağlantıyı tesis edememiş olması, onaylayıcı ritüelleri onun için daha da önemli bir hale getirmektedir.<sup>135</sup> Çünkü benlik algısı ötekiler tarafından doğrulandıkça bireyin güven duygusu da artmaktadır.<sup>136</sup> Burada merkezi noktayı, farklı sosyal ortamlara bağlanmayı sağlayan günlük rutinler oluşturmaktadır. Rutinler incelenirken de o topluma ait normallik çerçevesinin referans alınması gerekmektedir.<sup>137</sup>

Herhangi bir etiket, bir sosyal grubun dayatma gücünü göstermekte ve bunun neticesinde bir lekeyi içermektedir. Böylece birey, gündelik ilişkileri sırasında insan olarak görülmekten ziyade bir yandaş olarak görülmekte<sup>138</sup> ve güvenli bir rutin tesis edememektedir. Bu duruma maruz kalıp kimliği için ihtiyaç duyduğu onayı alamayanlar, çoğunlukla ya egemen grubun normlarına karşı çıkmakta ya da kendi kimlik tanımlamalarını olumsuz görüp reddetmektedir.<sup>139</sup> Bilhassa beslenecek özgün bir kültüre sahip olmayanlar, ötekilere benzemeye yönelik bir eğilim göstermektedir.<sup>140</sup>

“İzlenim denetimi”, damgadan kaçınma durumlarında somut bir görünüm almaktadır. Bununla birlikte günümüzde kendi kimliğini inşa etmeye teşvik edilen, hatta buna mecbur bırakılan birey, <sup>141</sup> toplumsal kategorilere bağlı düzenin müşterek kabulüne kolaylıkla katılmamaktadır. Örneğin akrabalık ilişkileri artık onun için kimlik tanımlama sürecinde kullanacağı bir şablon sunmamaktadır. Karşılaştığı insanlarla ilişkilerini, o esnada kim olduğu ve davranış biçimlerini akrabalık bağına dayanarak belirlememektedir. Kimliğin değişen bu boyutu, tanınma meselesini doğrudan bireysel-kimlik ile ilişkili hale getirmektedir. Bireyin gündelik etkileşimle benliğine dair düşünmesi, davranışlarını seçmesi ve kendisini daha iyi kılma arzusu; düşünümsel bir süreç içerisinde tanınmayı merkezileştirmektedir. Bireysel seçimlerin geniş alanları, sosyal temasların heterojen ağları ve kültürel aktarım için kullanılan kitle iletişim araçlarına bağlı olarak<sup>142</sup> bu noktada bireyin yaydığı izlenimi kontrol altında tutması hayati bir önem arz etmektedir. Charles Taylor’un belirttiği gibi; “modern çağla ortaya çıkan şey tanınma ihtiyacı değil, tanınma teşebbüsünün başarısız olabileceği durumlardır.”<sup>143</sup>

Yanlış tanınmış olmak; tutum, inanç veya temsillerde değersizleştirilmekten ziyade bireyin kişilerarası etkileşimlerde eşit bir ortak statüsünden mahrum edilmesi anlamına gelmektedir.<sup>144</sup> Bu duruma yol açabilecek bir davranış sergilendiğinde doğal olarak benlik algısı etkilenmekte ve içsel bir rahatsızlık duyulmaktadır. Birey, denetimi altında tutabileceği bir sosyal dünyada yaşamak istediğinden, çelişkili ve açıklayamadığı durumlardan kaçınmaktadır. Benlik algısını bu çerçevede sürdürmek amacıyla da kendisini daima doğrulayan geribildirimlerle bir yatırım yapmaktadır.<sup>145</sup>

Gündelik hayatın mikro-sosyal düzenine yönelik bir ihlal durumunda duyulan rahatsızlık, düzenin korunmasına yardım etmekte ve insanların hizada kalmasını sağlamaktadır. Gündelik yaşamında etrafındakilerle rahatsız olacağı bir durumda bulunmak istemeyen birey, sosyal düzene uyumlu biri olarak hareket etmektedir. Sosyal düzeni, herhangi bir şiddet olayından kaçınmaktan ziyade diğerlerinin onun hakkında ne düşüneceği kaygısıyla sürdürmekte<sup>146</sup> ve normal bir benlik sunumu ile öngörülebilir olmak için yaydığı izlenimi kontrol altında tutmaya çabalamaktadır. Normal olan, bireyin başkalarının hiçbir

<sup>134</sup> Goffman, *Damga*, 42.

<sup>135</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 97.

<sup>136</sup> Özveren, *Kuram ve Yaklaşımlar Özetinde Benlik*, 8.

<sup>137</sup> Goffman, *Damga*, 134.

<sup>138</sup> Hewitt-Shulman, *Benlik ve Toplum*, 285.

<sup>139</sup> Parekh, “Kimliğin Mantığı”, 62-63.

<sup>140</sup> Goffman, *Damga*, 162.

<sup>141</sup> Parekh, “Kimliğin Mantığı”, 63.

<sup>142</sup> Calhoun, “Kimlik ve Tanınma Politikası”, 135-163.

<sup>143</sup> Akt.: Costas Douzinas, “Kimlik, Tanınma, Haklar: Hegel Bize İnsan Haklarıyla İlgili Ne Öğretebilir?”, çev. N. Erkul, F. Mollaer, *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*, ed. Fırat Mollaer (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014), 238-239.

<sup>144</sup> Fraser, “Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek”, 267.

<sup>145</sup> Özveren, *Kuram ve Yaklaşımlar Özetinde Benlik*, 8.

<sup>146</sup> Hewitt-Shulman, *Benlik ve Toplum*, 266.

endişesiyle ilgilenmediği durumları tanımlamaktadır. Bulunduğu “*muhit*” içinde rahat hissetmesi, onun dikkatini olan bitene çok fazla yöneltme ihtiyacı duymadığını ve güvende olduğunu göstermektedir.<sup>147</sup>

İş, okul veya boş zaman etkinlikleri gibi gündelik sıradan faaliyetler esnasında, rastgele gerçekleşen karşılaşmalarda bile, izlenimle ilgili bir güven durumu söz konusu olmaktadır. Gündelik rutinlerini sürdürebildiği zaman birey, imgesini normal bir temelde hissetmektedir. Normal görünmek de, her şeyin güvende olduğu anlamına gelmektedir. Bunu elde etmek için gündelik hayatta aktif olarak yer almak ve bu esnada herhangi bir kaygıya mahal vermemek gerekmektedir.<sup>148</sup> Çünkü gündelik hayatın düzenliliği sokaktaki insanların eliyle rutin bir şekilde uygulanarak üretilmekte ve devam etmektedir. Rastgele gerçekleşen bir karşılaşmada, karşıdakine biraz dikkatlice bakmak, yüz ifadesinde ya da bedensel hareketlerde meydana gelebilecek değişiklikler, bu düzenliliğe tehdit oluşturmaktadır.<sup>149</sup> Bireyin herhangi bir ifadesiyle bir kaygıya yol açarak “*manzarayı*” tehlikeye sokmaması ve böylece dikkat çekmemesi gerekmektedir. Bu çerçevede nötr olarak görülen insanların ihtiyaç duydukları şey, bu durumu betimleyen Goffman’ın ifadesiyle “*medeni kayıtsızlık*” olmaktadır.<sup>150</sup>

Gündelik karşılaşmalarda yaşanabilecek bir kaygı artışı, bireysel-kimlik algısını tehdit etmektedir. Çünkü birey benliğini, güven temelinde, bir kişiler ve nesnelere dünyasıyla ilişki içinde algılamakta; güven, bireysel-kimliği kişilerarası değerlendirmelere bağlamaktadır. Güvenin yaratılması için de karşıdakine güven duyup güven vermek gerekmektedir. Yani esas mesele bireyin ötekini benliğini tanıması ve kendisinden beklenen tepkileri düzenli şekilde sergileyebilmesidir.<sup>151</sup> Böylelikle kendisine yönelik olumlu bir yaklaşım, duygusal ve bedensel bir özgüven geliştirmektedir.<sup>152</sup>

Bireyin gündelik hayatta sağlamaya çalıştığı güven, rutinler ve normal görünüşler arasındaki bağlantılar açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bu çerçevede paniğe yol açabilecek muhtemel olaylar veya sorunların “*paranteze alınma*” durumu söz konusu olmaktadır. Gündelik hayatın olaysız geçmesi güven için merkezi bir öneme sahip bulunmaktadır.<sup>153</sup> Böylece birey, ötekilerin ne yapacağını sürekli olarak dert edinmeden yaşamını sürdürebilmektedir.<sup>154</sup> Paranteze alma süreci, Giddens tarafından “*koruyucu koza*” ile vurgulanmaktadır. Ona göre gündelik pratiklerde güvenin temin edilebilmesi için bir koruyucu kozaya ihtiyaç duyulmaktadır. Koruyucu koza ile birey, pratik düzeyde bedensel ve psikolojik bütünlüğü için risk oluşturabilecek durumları paranteze almaktadır. Bu bağlamda, bireysel-kimlik açısından önemsiz görülüp paranteze alınan olasılıklarla ilişki içerisindeki koruyucu koza, güvenin koruyucu örtüsü olarak görülmektedir.<sup>155</sup>

Gündelik hayatın olağan koşulları içinde, benliğin “*yapıldığı malzeme*” değerli olarak görülmediğinde benlikten uzak düşülmekte, kaynaşmış bir kişisel tutarlılık hissi oluşmamaktadır. Böylelikle kendisini güvende hissedemeyecek olan bireyin başka kişilerle ilişkisi köklü bir biçimde anlam ve işlev değişimine uğramaktadır. En temelde gündelik hayat onun düşük güvenlik eşiğini tehdit etmektedir. Bir güven tesis edilemediğinde, gündelik yaşamın sıradan koşulları kimlik açısından büyük tehlikeler taşımaktadır. Bu tehlikeler ortadan kaldırılamadığında, yani koruyucu koza sürdürülemediğinde,<sup>156</sup> normal olanların icra ederken düşünme ihtiyacı hissetmedikleri rutin işler, hayati idare etme meseleleri haline dönüşmektedir.<sup>157</sup> Birey, düşünce ve davranışlarını devamlı incelemekte, obsesif bir süreci deneyimlemektedir.<sup>158</sup>

<sup>147</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 330, 361.

<sup>148</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 284, 303.

<sup>149</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 76-77.

<sup>150</sup> Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler*, 363.

<sup>151</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 59-134.

<sup>152</sup> Honneth, “Tanınma mı Yeniden Dağıttım mı? Toplumun Ahlaki Düzenine Değişen Yaklaşımlar”, 249.

<sup>153</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 172.

<sup>154</sup> Jenkins, *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*, 176.

<sup>155</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 61, 175.

<sup>156</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 40.

<sup>157</sup> Goffman, *Damga*, 129.

<sup>158</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, 79.

Güven noktasında yüksek kaygı sahibi olan birey, gündelik yaşamında farklı anlam bölgeleri arasında koşturdukça, hareketliliğine bağlı olarak değişen çevre, onun için *alarma* sebep olacak<sup>159</sup> etkileşimlere yol açabilmektedir. Bu yüzden onun sürekli tetikte olması, yaydığı izlenimi denetim altında tutmak için daima bilinçli hareket etmesi gerekmektedir. Benlik algısına temel olan bu dikkat, “normal” insanlar için herhangi bir önem ve biyografik değer taşımayan olağan gündelik akışı kapsamaktadır.<sup>160</sup> Gündelik rutin bir güven içerisinde gerçekleşmediğinden birey, sürekli uyanık kalmaya ve gündelik hayatın uygulanabilir bir yolunu bulmaya çalışmaktadır.<sup>161</sup>

Gündelik faaliyetlerinde güven duygusundan mahrum kişinin benliğine dair farkındalığı, görülme ve görünmez olma arzuları ile ilişkili görülmektedir. Ötekilerin ona yönelik geliştirdikleri farkındalık, onlarla birlikte kendisinin de var olduğuna inanmasını sağlamakta; bunun için kendisini etkileşim dünyasında bir nesne olarak hissetmek istemektedir. Görülmek, bu bağlamda hayati bir önem arz etmektedir fakat beraberinde tehlikeye açık olmayı da getirmektedir. Çünkü güvenden yoksun bir benlik algısı, kaygı dolu bir farkındalık da içermektedir. Laing için bu tür bir tehlikeye karşı en belirgin savunma ise bir şekilde kendisini görünmez kılmaktır.<sup>162</sup>

İzlenim denetimi ile bireysel olarak tesis edilmeye çalışılan güven, bireyin kendi biyografisini oluşturma çabasının bir parçası olmaktadır. Ayrıca güven meselesi, patolojik görünüm arz ettiği gibi, bir sorun olarak modern gündelik hayat ile de ilişkilendirilmektedir. Sıklıkla vurgulanan gündelik hayatın artık herhangi bir üst anlatı üzerinden şekillenmemesi ve buna bağlı olarak kimliğin bireysel bir çabaya bağlı kılınmış olması; benlik sunumu esnasında güveni tesis edebilmenin risk düzeyini oldukça artırmaktadır. Kimliğini inşa etmek zorunda kalan birey için, kimliğin merkezinde yer alan güvenin de elde edilmesi gerekmektedir ve gündelik eylemlerde dolaşıma sokulan izlenimin kontrol altında tutulması, onun öncelikli görevi olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>163</sup> Günümüzde gündelik hayatın gündeminde yer alan yaşam politikalarıyla ilişkili olan evrensel kriterler (kültürel kimlikler, beden örüntüleri, uygun değer tanımları, makbul imajlar vb.), kimliğin kabul görmesi ve güven için olmazsa olmaz bir alan oluşturmaktadır.<sup>164</sup> Bu bağlamda kaygı, benliğin temel bir deneyimi haline gelmiş görünmektedir. Çünkü birey, bir tercihte bulunup “doğru” kimliği seçtiğinden ya da bir kimlik inşa ettiğinden onu gereği gibi kurduğundan tam emin olamamakta; kimliğini daima değiştirebileceğinin ve kimliğine yönelik değişiklikler yapabileceğinin farkında bulunmaktadır. Bu farkındalık, ötekilerden alınabilecek onayı bireysel-kimliğin alanına dâhil etmekte, bir kaygıya temel oluşturmaktadır. Üstelik kimliğin modası geçebilmekte, eskiyip “gereksiz” hale gelebilmekte veya geçerliliğini yitirebilmektedir.<sup>165</sup> Tesis edilen güven hissi de adeta “ikinci bir emre kadar” geçerliliğini korumaktadır.<sup>166</sup> Eşzamanlı, karşılıklı bir varoluşla birlikte ortak uygulamalar üzerinden paylaşılan bir meşruiyet anlayışını içeren bir “toplumsal tahayyül” söz konusu olmakta<sup>167</sup> ve birey daimi bir teyakkuz halinde bulunmaktadır.

Giddens’in laik bir risk kültürü bağlamında değerlendirdiği bu dünyada yaşamak, hayat tarzı seçimlerinin önemini artırmakta ve doğası gereği huzursuzluğa yol açmaktadır. Hatta birey, kaygılarını gidermek amacıyla geleneksel bir hayat tarzına sığınmak istese bile, bunun seçeneklerden biri olduğunu bilmek, bu stratejinin kazandırabileceği güven hissini de sınırlandırmaktadır.<sup>168</sup> Kimlik olanaklarının çeşitliliği ve bireyin etkileşimde bulunduğu zengin imaj kültürü, kimlik inşası için sürekli yeni açılımlar sağlamakla beraber istikrarsız kimliklerin oluşmasına yol açmaktadır.<sup>169</sup>

<sup>159</sup> Goffman, Kamusal Alanda İlişkiler, 371.

<sup>160</sup> Goffman, *Damga*, 108.

<sup>161</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 128.

<sup>162</sup> Laing, *Bölünmüş Benlik*, 106-107.

<sup>163</sup> Chaney’e göre, sosyal dünyayı biçimlendirme konusunda diğer yapıların egemenliği azaldıkça, bu toplumsal hareket alanlarının önemi artmaktadır. David Chaney, *Yaşam Tarzları*, çev. İ. Kutluk (Ankara: Dost Kitabevi, 1999), 127.

<sup>164</sup> Zygmunt Bauman, *Bireyselleşmiş Toplum*, çev. Y. Alogan (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005), 141.

<sup>165</sup> Douglas Kellner, “Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası”, çev. G. Seçkin, *Doğu Batı Düşüncesi Dergisi*, 4/15, (2001) 188-189.

<sup>166</sup> Zygmunt Bauman, *Cemaatler, Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*, çev. N. Soysal (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 21.

<sup>167</sup> Charles Taylor, *Modern Toplumsal Tahayyüller*, çev. H. Koyukan (İstanbul: Metis Yayınları, 2006), 31, 163.

<sup>168</sup> Giddens, *Modernite ve Bireysel Kimlik*, 240-241.

<sup>169</sup> Kellner, “Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası”, 217.

## Sonuç

Kimliğin kişilerarası boyutu, bireyin gündelik hayat ile olan iç içe geçmişliğinin nasıl bir bilinç haline geldiğini göstermektedir. Birey bu bilinç ile dünyaya baktığı gibi benlik algısını da temellendirmektedir. Gündelik etkileşimler içerisinde değer inşasında bulunmakta, değerlerini yeniden değerlendirmekte ve güncellemektedir. Tüm bu süreç içerisinde gündelik hayat bir sahne işlevi görmektedir. İlk döneminden itibaren birey, çeşitli ilişki ağları içerisinde bir benlik sunumu gerçekleştirmekte ve onanma arzusuyla edimde bulunmaktadır. Pratik bilincini “oyun arkadaşları” ile uyumlu bir biçimde geliştirmekte, rutin pratiklerinde kaygıdan kaçınmaya çabalamaktadır.

Gündelik hayatın pratik diline uyum sağlamak, özellikle beden üzerinden somut bir gerçeklik kazanmaktadır. Beden benliğin bir parçası olup onunla bütünleştiğinde, sunumun en önemli parçasına dönüşmektedir. Böylece bedenin gündelik hayattaki sunumu benliğin düşünürselliğinde büyük bir etki bırakmaktadır. Dolayısıyla beden başkalarının onayına sunulan bir nesne olarak biçimlenmektedir.

Gündelik karşılaşmalar sırasında bireye yönelik yapılan değerlendirmeler, verilen izlenime bağlı olarak risk içerebilmektedir. Benlik değerini onanma üzerinden belirleyen birey, gündelik rutine uyumlu bir katılım sergileyebildiği ölçüde kendisini güvende hissetmektedir. Her türlü damgalanma korkusu gündelik pratiklerin sınırlarını belirlemekte; kaçınılan stereotipler, edimsel tutarlılık ile bertaraf edilmek istenmektedir. Bunu sağlamanın yolu da gündelik hayatın rengine boyanmaktan, yani görünmez olmaktan geçmektedir. Böylelikle edimde bulunurken olağan akış içerisinde her davranış üzerine düşünmeye yol açacak patolojik bir bilinçlilik haline girmeden, rutin olanın güven verici düzeni temin edilmiş olmaktadır.

Kimliğin birey tarafından inşa edilmesinin bireyle sınırlandırılmayacağı ve gündelik ilişkilerde gerçekleşen sunumla ilişkili olduğu görülmektedir. İçerisinde yer alınan gündelik hayat, mitolojik anlatıdaki gibi bir sudan ibaret olup bireyi kendisine göstermektedir. Söz konusu ayna, kimlik için bir zemin sağlamakla birlikte sosyalizasyon sürecinin sürekliliği ile ilişkili bir şekilde kimlik inşasını sürekli hale getirmektedir.

## Kaynakça

- Aho, James A. *The Things Of The World: A Social Phenomenology*. United States of America: Praeger Publishers, 1998.
- Baudrillard, Jean. *Tüketim Toplumu*. çev. H. Deliceçaylı, F. Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013.
- Bauman, Zygmunt. *Bireyselleşmiş Toplum*. çev. Y. Alogan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.
- Bauman, Zygmunt. *Cemaatler, Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*. çev. N. Soysal. İstanbul: Say Yayınları, 2016.
- Bauman, Zygmunt. *Kimlik*. çev. M. Hazır. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2019.
- Bauman, Zygmunt. *Siyaset Arayışı*. çev. T. Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2000.
- Becker, Howard S. *Harcılar (Outsiders) Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması*. çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2017.
- Berger, P. L.-Luckmann, T. *Gerçekliğin Sosyal İnşası, Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*. çev. V. S. Öğütle. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2008.
- Berger, Peter L. *Sosyolojiye Çağrı, Hümanist Bir Perspekti*. çev. A.E. Koca. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- Bilgin, Nuri. *İnsan İlişkileri ve Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1996.
- Bourdieu, Pierre. *Ayırım, Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. çev. D. F. Şannan, A. G. Berkkurt. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015.
- Bourdieu, Pierre. *Eril Tahakküm*. çev. B. Yılmaz. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2015.
- Bourdieu, Pierre. *Outline of a Theory of Practice*. çev. Richard Nice. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

- Bourdieu, Pierre. *Sanatın Kuralları: Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı*. çev. N. K Sevil. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.
- Brubaker, R.-Cooper, F. "Kimlik" in Ötesine Geçmek". çev. K. Kelebekoğlu. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. F. Mollaer. 402-460. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Calhoun, Craig. "Kimlik ve Tanınma Politikası". çev. F. B. Helvacıoğlu, Ö. İlyas. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. Fırat Mollaer. 132-179. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Chambers, Iain. *Göç, Kültür, Kimlik*. çev. İ. Türkmen, M. Beşikçi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.
- Chaney, David. *Yaşam Tarzları*. çev. İ. Kutluk. Ankara: Dost Kitabevi, 1999.
- Douzinas, Costas. "Kimlik, Tanınma, Haklar: Hegel Bize İnsan Haklarıyla İlgili Ne Öğretebilir?". çev. N. Erkul, F. Mollaer. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. Fırat Mollaer. 206- 241. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Flanagan, Kieran. *Teolojideki Sosyoloji, Düşünümsellik ve İnanç*. çev. E. Ataseven. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017.
- Fraser, Nancy. "Tanınma Politikasını Yeniden Düşünmek". çev. F. Mollaer. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. Fırat Mollaer. 259-274. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Gazâlî. *Kimya'î Saadet*. çev. A. F. Meya. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1990.
- Giddens, Anthony. *Mahremiyetin Dönüşümü, Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*. çev. İ. Şahin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.
- Giddens, Anthony. *Modernite ve Bireysel-Kimlik –Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum-*. çev. Ü. Tatlıcan. İstanbul: Say Yayınları, 2019.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012.
- Gleason, Phillip. "Kimliği Tanımlamak: Semantik Bir Tarih". çev. F. Mollaer. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. F. Mollaer. 22-52. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Goffman, Erving. *Damga, Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. çev. Ş. Geniş vd. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2018.
- Goffman, Erving. *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. çev. B. Cezar. İstanbul: Metis Yayınları, 2018
- Goffman, Erving. *Kamusal Alanda İlişkiler, Toplu Yaşamın Mikro İncelemeleri*. çev. M. F. Karakaya. Heretik Yayıncılık, Ankara 2017.
- Hall, Stuart. "Kimliğe İhtiyaç Duyan Kim?". çev. F. B. Helvacıoğlu. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. Fırat Mollaer. 277-300. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Hewitt, J.P.-Shulman, D. *Benlik ve Toplum*. çev. ed. Büşra Aktaş. İstanbul: Bilge Kültür-Sanat Yayınları, 2019.
- Holmes, Mary. *Gender and Everyday Life*. London: Routledge Publishing, 2009.
- Honneth, Axel. "Tanınma mı Yeniden Dağıttım mı? Toplumun Ahlaki Düzenine Değişen Yaklaşımlar". çev. K. Kelebekoğlu. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. F. Mollaer. 242-258. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- James, William. *The Principles of Psychology I*. PDF: Nalanda Digital Library, t. y. [http://library.manipaldubai.com/DL/the\\_principles\\_of\\_psychology\\_vol\\_I.pdf](http://library.manipaldubai.com/DL/the_principles_of_psychology_vol_I.pdf)
- Jenkins, Richard. *Bir Kavramın Anatomisi: Sosyal Kimlik*. çev. G. Bostancı. İstanbul: Everest Yayınları, 2016.
- Kafka, Franz. *Hikâyeler*. çev. K. Şipal. İstanbul: Cem Yayınevi, 2005.
- Kellner, Douglas. "Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası". çev. G. Seçkin. *Doğu Batı Düşüncesi Dergisi* 4/15 (2001), 187-219.
- Laing, Ronald David. *Bölünmüş Benlik*. çev. E. Akça. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2015.
- Melucci, Alberto. "Süreç Olarak Kolektif Kimlik". çev. Ö. Mollaer. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. Fırat Mollaer. 79-104. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.



- Okumuş, Ejder. "Bedene Müdahalenin Sosyolojisi". *Beden Sosyolojisi*. ed. K. Canatan. 45-65. İstanbul: Açılım Kitap, 2016.
- Oskay, Ünsal. "Modern Toplumlarda Gündelik Hayatın Sistemle Bütünleşmemiz ve Birey Olamayışımız Açısından Önemi". Bruce Brown. *Marx, Freud ve Günlük Hayatın Eleştirisi*. çev. Y. Alogan. 7-13. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1989.
- Özveren, Cem Güney. *Kuram ve Yaklaşımlar Özelinde Benlik*. İstanbul: Kriter Yayınevi, 2020.
- Parekh, Bhikhu. "Kimliğin Mantığı". çev. S. Aksoy. *Kimlik Politikaları: Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık*. ed. F. Mollaer. 53-76. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Park, Robert Ezra. *Yalıtım ve Sosyal Temaslar, Sosyoloji Bilimine Giriş V*. çev. G. İ. Yağlı. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2019.
- Renner, K. H. vd. "The Relationship Between Self-Presentation Styles and Coping With Social Stress". *Anxiety, Stress & Coping*. 17/1 (2004), 1-22.
- Riesman, David. *Yalnız Kalabalık, Amerikan Toplumsal Karakterinin Değişimi Üzerine Bir İnceleme*. çev. Y. Erdem. 41-46. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2019.
- Sartre, Jean-Paul. *Varlık ve Hiçlik, Fenomenolojik Ontoloji Denemesi*. çev. T. Ilgaz, G. Ç. Eksen. İstanbul: İthaki Yayınları, 2011.
- Sennett, Richard. *Ten ve Taş, Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*. çev. T. Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2008.
- Shakespeare, William. *Size Nasıl Geliyorsa*. çev. B. Bozkurt. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.
- Taylor, Charles. *Modern Toplumsal Tahayüller*. çev. H. Koyukan. İstanbul: Metis Yayınları, 2006.
- Turner, Bryan S. *Beden ve Toplum*. çev. İ. Kaya. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2019.
- Wagner, Helmut R. "Taksim-Sosyolojiye Fenomenolojik Yaklaşım". Alfred Schütz, *Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler*. çev. A. Akan, S. Kesikoğlu. 7-60. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2018.
- Weil, Simone. *Allah Aşkı Üzerine Düzensiz Düşünceler*. çev. O. Elmacıgil. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2018.

### Everyday Life as a Stage: Self and Others

**Citation/©:** Yalçı, Abdurrahman, Everyday Life as a Stage: Self and Others, Artuklu Akademi, 2022/9 (1), 141-159.

#### Extended Abstract

The self's involvement in everyday life through interactions proceeds throughout life. In the meantime, the individual presents himself/herself to others in a certain way. The reactions (approval or rejection) of others to this presentation provide feedback to the individual. Positive/negative reactions are reflexively incorporated into self-identity. Trying to fulfill the roles of the identities he/she has within an autobiographical integrity, the human being continues his/her daily life within a "game". As a natural consequence of the interpersonal aspect of identity, the performance exhibited in each play is shaped within a network of roles. The presentation of the self is performed in the invisibility of the ordinary during daily routines; performances need an interpersonal atmosphere. The individual's idea of himself is shaped by his interactions with others. Paying attention to others in everyday interaction is at the core of the self. In the context of this attention, the individual, especially in parallel with the acceptance that the self needs, enters into an identity/dissociation and creates the conditions of interaction.

The individual is perceived as a repertoire of roles that corresponds to multiple identities. The space occupied by a person is measured by the roles that he is capable of playing; and his biography comes out to be stage performances. One acts in an interpersonal world where there is complexity and a lot of information about how to behave and what others think. The obligation and profitability of presenting an appropriate image and being a socialized person while remaining faithful to the common language forces one to be experienced in performing. In the presentation of the self, the individual and others need to be considered together. This is because social institutions consist of actors who regularly perform certain activities. The individual can become a team member through cooperation. Basic rules are found in the channels of relations that make interaction possible; everyday practices provide both a rationale and a common understanding for staying in contact. Therefore, everyday practices, which have an interpersonal basis, are of great importance for the production of meaning. By agreeing on the meaning of practices and the world, experiences are harmonized and constantly reinforced. Over time, these activities turn into a way of doing things and become institutionalized.

It is obvious that the game, which takes place mostly within the normative boundaries of each society, takes place in a different dimension today. In particular, the borders of today's societies, which are eroded by technological networks, make it difficult for them to continue their lives closed to the outside as a zone of meaning. Thus, all groups live in almost the same world. As a result of this change, the relationship of acceptance between individuals comes to the fore more intensely. Traditional frameworks can no longer construct a cosmos for the individual, and the importance of interpersonal interaction in the organization of the self is increasing. Since the tendency of the self is towards approval, the presentation that takes place in everyday life has a fundamental position in this reality. The variety of environments in which the individual is involved in daily life greatly affects the way they behave. He/she needs to be both ready to interact with others in the public sphere and be able to exhibit behaviors appropriate to different environments.

The individual aims to create and manage a personal image during the presentation in interpersonal interaction, which now extends to the world of online communication. With the image created, others try to develop a perception in the direction desired by the individual. Public images, in particular, have a profound impact on self-organization. As a result of the proliferation of digital culture, the scope of the visual within the image is expanding. All acceptance and rejection takes place in a game; the self maintains its relationship with the presentation. In the meantime, certain tactics are applied to the impression on others. This is because the individual wants to act in a way that is consistent with his/her self-perception and to protect him/her against negative reactions from others.

The individual, who is held up to a mirror by society, discovers his/her own image and labels in this mirror. In this context, the individual strives to become someone who can fit in by preserving his/her self-esteem. Thus, the individual who encounters new situations may go to wear masks and hide himself/herself. Therefore, self-presentation is adjusted according to different external demands. The sense of self-esteem can always be hurt by the reactions of others and the focus of shame is usually on the visible part of the self, that is, the body. Adapting to the practical language of everyday life becomes a concrete reality, especially through the body. The social order is embedded in the body and functions here as a system that includes schemes of thought and behavior. Today, the body is increasingly integrated with personal decisions as a carrier of individual identity. The body is therefore not

only a physical possession, an instrument of action, but also a site of discomfort and tensions as well as peace and pleasure.

The structural status of the body, which is intertwined with the self, makes it understandable that the individual wants to establish a control over the potential implications for the self. The desire for control over the expressions disseminated in the face of others is realized in order to gain an individual advantage. Concerned about controlling how others will see him or her, the individual does normal things to appear normal. As the body becomes part of the self and integrates with it, it becomes the most important part of the presentation. In the ordinary encounters of everyday life, the individual identifies and categorizes both himself and others with something. In this context, labeling may be particularly relevant. Any label shows the imposing power of a social group and consequently contains a stigma. Thus, the individual is unable to establish a safe routine in his/her daily relations. Even in random encounters during everyday ordinary activities such as work, school or leisure activities, there is a state of trust related to impressions. Maintaining normal daily routines means that everything is safe.

The interpersonal dimension of identity shows how the interconnectedness of the individual with everyday life becomes a consciousness. The individual shapes his/her self-perception with this consciousness. He/she constructs values, reevaluates and updates his/her values in daily interactions. In this whole process, everyday life functions as a stage. From the earliest period, the individual realizes a self-presentation within various relationship networks and acts with the desire to be approved. In this way, he/she is painted in the color of everyday life, that is, he/she becomes invisible. It is seen that the construction of identity by the individual cannot be limited to the individual and is related to the presentation that takes place in everyday relations. In this framework, our study aims to provide a sociological perspective on the routine flow of daily life by prioritizing the relationship of identity with the interpersonal sphere. As a result, identity is evaluated on the basis of a presentation to others through certain tactics, and self-identity is centered as an analytical concept.